

Møte torsdag den 20. januar kl. 10 President: **I n g e L ø n n i n g**

D a g s o r d e n (nr. 40):

1. Interpellasjon fra representanten Rune J. Skjælaaen til utdannings- og forskningsministeren:

«Siden 1. august 2000 har fylkeskommunene et lovfestet ansvar for å tilby grunnopplæring til voksne som mangler slik kompetanse. Med meget vanskelig kommuneøkonomi erfarer mange fylkeskommuner at de ikke klarer å gi et individuelt tilpasset tilbud til alle voksne som med retten i hånd søker videregående opplæring. Likeledes er antallet voksne søkere som blir realkompetansevurdert, relativt lavt sett i forhold til antallet som deltar i tilbud innenfor voksenopplæringsveien, dette til tross for at realkompetansevurdering er viktig som grunnlag for å kunne gi tilpasset opplæring. Stram økonomi fører også til et strengt skille mellom voksne med og uten lovfestet rett til opplæring, til tross for at arbeidslivet har behov for at flere skal kunne gis et tilbud.

Hvordan vil statsråden sikre at voksnes rett til tilpasset grunnopplæring blir reell, og mener statsråden det fortsatt er riktig å skille mellom voksne med og uten rett?»

2. Referat

Presidenten: Fra Høyres stortingsgruppe foreligger søknad om sykepermisjon for representanten Bjørn *Hernæs* fra og med 20. januar og inntil videre.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Kari *Gløersen*, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Kari *Gløersen* er til stede og vil ta sete.

S a k n r . 1

Interpellasjon fra representanten Rune J. Skjælaaen til utdannings- og forskningsministeren:

«Siden 1. august 2000 har fylkeskommunene et lovfestet ansvar for å tilby grunnopplæring til voksne som mangler slik kompetanse. Med meget vanskelig kommuneøkonomi erfarer mange fylkeskommuner at de ikke klarer å gi et individuelt tilpasset tilbud til alle voksne som med retten i hånd søker videregående opplæring. Likeledes er antallet voksne søkere som blir realkompetansevurdert, relativt lavt sett i forhold til antallet som deltar i tilbud innenfor voksenopplæringsveien, dette til tross for at realkompetansevurdering er viktig som grunnlag for å kunne gi tilpasset opplæring. Stram økonomi fører også til et strengt skille mellom voksne med og uten lovfestet rett til opplæring, til tross for at arbeidslivet har behov for at flere skal kunne gis et tilbud.

Hvordan vil statsråden sikre at voksnes rett til tilpasset grunnopplæring blir reell, og mener statsråden det fortsatt er riktig å skille mellom voksne med og uten rett?»

Rune J. Skjælaaen (Sp) [10:04:34]: I internasjonal sammenheng får Norge gode skussmål for sin politikk for livslang læring. Det er bra at Norge på ett område gjør det godt internasjonalt, vi er jo vant til å ligge langt nede på rankinglistene når det gjelder grunnutdanning. Vi har en godt utdannet befolkning, som er et viktig konkurransefortrinn for en nasjon. Når vi imidlertid går inn i etter- og videreutdanningsfeltet og ser på Kompetansereformen og de mål som var satt for den, er det betimelig å spørre om vi skal slå oss til ro med å ha høy score internasjonalt.

I en Fafo-rapport har forskerne Anna Hagen og Sveinung Skule foretatt en analyse av situasjonen når det gjelder voksne og etter- og videreutdanning. Gjennomgangen av utdanningsstatistikk og Læringssenterets tilstandsrapporter fra kommunene viser at Kompetansereformen neppe har hatt stor innvirkning på deltakelsen i videreutdanning, selv om det finnes noen unntak.

Det er ikke registrert en økning i tilpasset grunnopplæring for voksne. Mange kommuner har vært passive, og få kommuner har utarbeidet rutiner for gjennomføring av voksnes rett til grunnutdanning.

Videre viser tallene nedgang i antall voksne elever i videregående opplæring fra 1999 til 2002. Unntaket er voksne som tar helse- og sosialfag, der antallet har økt noe. Det har en klar sammenheng med muligheten for avkorting på grunnlag av opparbeidet realkompetanse. To av tre voksne som er realkompetansevurdert innen yrkesfag, er vurdert i forhold til helse- og sosialfag.

Det har videre vært en sterk økning i antallet studenter over 30 år, altså voksne studenter, ved høyskolene våre. Det har sammenheng med økt inntak på grunnlag av realkompetanse. I høyskolene, som i videregående opplæring, tar flertallet av realkompetansestudentene utdanning i helse- og sosialfag. Mange tar det også som en desentralisert høyskoleutdanning tilpasset familie- og arbeidsforhold, et tilbud som dessverre rammes gjennom kuttet regjeringspartiene og Fremskrittspartiet gjorde i statsbudsjettet for 2005. På dette området har reformen bidratt til at flere har fått fagutdanning som bl.a. kompenserer den sviktende rekruttering av unge søkere til pleie- og omsorgsfagene. Det har styrket kommunale tjenester med økt faglighet. Det er først og fremst kvinner som har erfaring fra arbeid innen sektoren, og som er motivert, som tar slike utdanningsløp. Realkompetansevurdering, kompetanseheving og formalisering av kompetansen har ført til at denne gruppen har fått mulighet til å oppnå en sterkere posisjon på arbeidsmarkedet, økt status og høyere lønn.

Ved universitetene har det vært en nedgang i antall deltakere i etterutdanning i årene 1998–2002, med unntak av ved pedagogiske fakulteter. Omfanget av formell videreutdanning er stabilt.

Som dette viser, har Kompetansereformen og andre offentlige tiltak lyktes i deler av kompetansemarkedet,

særlig i høyskolegruppene i offentlig sektor. I andre deler av kompetansemarkedet synes Kompetansereformen å ha hatt begrenset effekt så langt. Det gjelder særlig lavt utdannede i privat sektor.

Jeg viser til en rapport som heter «...men hvor skal vi henvende oss?», av Engesbak m.fl., hvor en kartlegging fra 2003 viser at voksnes rett til grunnskole og videregående opplæring er lite kjent i befolkningen. Én av to har liten kjennskap til voksnes rett til utdanning, og de som har minst utdanning, har også minst kjennskap til denne retten. Dette tyder på at det fremdeles er behov for målrettet og systematisk arbeid for å informere om og gi tilpassede opplæringstilbud til de gruppene i befolkningen som har mest behov for opplæring. Det er verdt å understreke at vi har 100 000 arbeidsledige. De som har lavest utdanning, går lengst ledig og har dårligst utsikt til å få jobb.

Med dette som referansebakgrunn er det også nødvendig å nevne andre viktige medspillere på voksenopplæringsfeltet, som studieforbundene og fjernundervisningsinstitusjonene. De har opplevd å måtte kutte mye i sine tilbud på grunn av store statlige kutt gjort her i denne sal. Dersom en skal lykkes på voksenopplæringsfeltet, og det er litt av poenget, må samfunnet spille på alle kvalitativt gode aktører, noe disse institusjonene faktisk representerer.

Det er videre foruroligende at mange kommuner og fylkeskommuner som tradisjonelt har ivaretatt oppgaven på en god måte, nå må stramme inn i tilbudene til utdanningssøkende. Nord-Trøndelag fylkeskommune er ett eksempel – i fjor vedtok man å kutte i de største og mest populære voksenopplæringstilbudene, noe som rammer motiverte utdanningssøkende. En ser lignende eksempler fra andre fylker.

Større elevkull i gruppen 16–19 år – samtidig som en må stramme inn i antall klasser og elevplasser – tilsier at det blir færre ressurser til utdanningssøkende utenom denne gruppen. Mange som har rett på slik utdanning, får avslag på søknaden, og fylkeskommuner som har plikt til å opplyse om voksnes rettigheter på feltet, er tilbakeholdne med dette av økonomiske årsaker.

På denne bakgrunn ber jeg statsråden redegjøre for hvordan hun vil sikre at voksnes rett til tilpasset grunnopplæring blir reell, og om det fortsatt er riktig å skille mellom voksne med og uten rett.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Kristin Clemet [10:11:12]: Et hovedmål med Kompetansereformen er at alle voksne som trenger det, skal få mulighet til grunnskoleopplæring, og at alle voksne som ikke har fullført videregående opplæring, skal få mulighet til slik opplæring. Formålet er å legge til rette for at alle har nødvendige, grunnleggende ferdigheter for å kunne delta i arbeids- og samfunnsniv.

Personer født etter 1978 har, i og med Reform 94, automatisk rett til videregående opplæring. Samtidig er det

innført rettigheter også for dem født før 1978 som ikke tidligere har fullført videregående opplæring. Mulighetene for dem som mangler grunnskole, er også bedret. Opplæringen skal skje på grunnlag av den enkeltes realkompetanse.

Det er fylkeskommunene som skal sørge for at voksnes rettigheter til videregående opplæring blir oppfylt, og kommunene har tilsvarende ansvar på grunnskolens område. De er blitt sterkt oppfordret til å benytte studieforbund og frittstående fjernundervisningsinstitusjoner, og å samarbeide med arbeidslivet.

Det er det formelle rammeverket. Hva så med praktiseringen? Jeg synes kanskje interpellanten tegner et litt dystert bilde.

Tall fra Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse for 2003 viser at Norge er nummer to, etter Sverige, når det gjelder deltakelse i etter- og videreutdanning. Norge er i tetsiktet både i EU og OECD når det gjelder jobbet utdanning og opplæring i den yrkesaktive delen av befolkningen.

Reformen har, etter min mening, bidratt til et nytt syn på læring og kompetanse, og innen enkeltsektorer har den hatt betydelig effekt ved at tilgangen på kompetent arbeidskraft har økt. Helsesektoren, som det ble nevnt, utmerker seg ved at mange har fått en godkjenning av kompetanse gjennom realkompetansevurdering og yrkesprøving.

Informasjon fra fylkene bearbejdet av Vox, nasjonalt senter for læring i arbeidslivet, viser at det høsten 2003 befant seg ca. 21 200 voksne i fylkeskommunal videregående opplæring. 84 pst. av disse fikk opplæring spesielt tilrettelagt for voksne. Dette innebærer at tilbudene som regel er avkortet og tilpasset den enkelte.

Fylkene har, ifølge undersøkelsen, en positiv innstilling til Kompetansereformen. Evaluering av reformen viser likevel at det fortsatt er en del som har behov for kompetanseheving, som ikke har fått det. Årsakene til dette er sammensatte. Jeg tror én viktig årsak er at fylkeskommunene vurderer og verdsetter realkompetanse og opplæringstilbud til voksne noe ulikt. Jeg har derfor tatt initiativ til at departementet nå gjennomgår spørsmål knyttet til fylkenes praktisering av voksnes rett. Jeg vil selvfølgelig også legge til at voksne som mener at de ikke får oppfylt sine rettigheter, har adgang til å klage, men det skal jo være en siste utvei.

Det er ikke dokumentert at fylkeskommunenes økonomi er et problem, i hvert fall ikke i denne sammenheng. Fylkeskommunene oppgir selv et lavt antall personer på ventelister for opplæring. Det er nok likevel et problem at for mange søkere med realkompetanse plasseres i fulle utdanningsløp, og at opplæringen ikke avkortes selv om det er grunnlag for det. Det er ikke formåls effektivt, men det er heller ikke kostnadseffektivt, verken for fylket eller for den personen det gjelder.

Innveksling av realkompetanse til formell kompetanse er en utfordring. Norge utmerker seg internasjonalt for å ha opprettet gode systemer som muliggjør dette. Likevel gjenstår det nok noe for å realisere systemet godt i praksis. Det er jeg helt enig med interpellanten i.

I samarbeid med et utvalg fylkeskommuner har Vox laget en opplæringspakke innen realkompetansevurdering i videregående opplæring. Jeg håper en slik pakke kan være til hjelp når fylkene skal praktisere dette systemet. Jeg har dessuten forventninger til at de nye læreplanene, som skal inneholde tydeligere kompetansemål, vil lette realkompetansearbeidet innenfor videregående opplæring.

Jeg vil også nevne at en del nok ikke kjenner til sine rettigheter. Det er variasjoner mellom fylkeskommunene som tyder på at enkelte fylker har informert bedre enn andre. Det er viktig at informasjonen gis gjennom de kanaler som voksne har tilgang til. Her er både arbeidslivet og offentlige etater viktig.

Departementet har dessuten – og dette kjenner komiteen utmerket godt til, siden den har vært opptatt av det samme og også har tatt initiativ – i samråd med partene i arbeidslivet gitt Kompetanseutviklingsprogrammet i oppdrag å utforme og gjennomføre forsøksprosjekter basert på en trepartsfinansiering av livsopphold under utdanning. Dette kan gi personer med lav kompetanse i arbeidslivet bedre muligheter til å delta.

Jeg er helt enig med interpellanten i at skillet mellom voksne med og uten rett er problematisk. Siden voksenretten ble innført, har det blitt en økende gruppe som mangler grunnopplæring, som verken har ungdoms- eller voksenrett. Dette skyldes bl.a. at en del ungdom som har hatt rett til videregående opplæring, ikke har benyttet seg av retten eller har begynt i videregående skole og avbrutt underveis – og siden disse personene er født etter 1978, har de ikke rett til videregående opplæring som voksne.

Som et første skritt har jeg sendt på høring et forslag om at ungdomsretten utvides til og med det året man fyller 24 år. Hvis forslaget realiseres, vil dette være et viktig skritt på veien. En slik endring vil være til nytte for en del personer født etter 1978 som av ulike grunner ikke har benyttet seg av sin rett til videregående opplæring etter Reform 94, eller som bryter av og vil komme tilbake, osv., og ikke minst for innvandrere som er kommet til Norge for sent til å kunne benytte seg av sin ungdomsrett.

La meg avslutningsvis komme med en kommentar til noe av det interpellanten sa, nemlig at Norge utmerker seg internasjonalt, at vi har gode systemer for livslang læring, men at det ikke er så bra på grunnutdanningens område. Jeg vil nok nyansere det litt, for rent systemisk utmerker vi oss meget positivt på grunnopplæringens område også, faktisk gjennom hele systemet. Det som er Norges utfordring, er hvordan vi greier å utnytte systemene våre, og her har interpellanten tatt opp ett tema i dag: Hvordan blir Kompetansereformen utnyttet og praktisert? Jeg tror litt bedre enn kanskje interpellanten selv mener, mens det på grunnopplæringens område særlig dreier seg om dette med læringsutbytte, som har fått stor oppmerksomhet.

Helt til slutt: Jeg mener det er veldig viktig ikke å stirre seg altfor blind på hva som skjer i det formelle utdanningssystemet når det gjelder voksne, og når det gjelder Kompetansereformen, eller i tilknytning til det formelle

utdanningssystemet. Jeg tror det er klart – det er blitt mer og mer klart siden Kompetansereformen kom – at det er læring i det daglige og læring knyttet til praksis, læring knyttet til den jobben du faktisk har, som er den mest effektive læring. Det er det viktigste og det klart mest motiverende for arbeidstakerne. Dette har i og for seg vært påpekt av bl.a. LO i mange år, men det blir tydeligere og tydeligere. Vi har bl.a. avdekket det ganske tydelig gjennom den såkalte Kompetanseberetningen, som vi fikk første gang i 2003, og som kommer i en ny versjon ganske snart.

Jeg tror det er veldig viktig å stimulere til å skape ikke bare «lærende» skoler, men en god kultur for læring i alle bedrifter og på alle arbeidsplasser. Det vil skape innovasjon. Det vil også gjøre det mulig å realisere visjonen bak Kompetansereformen på en enda bedre måte enn vi kan gjøre ved bare å se på hva som faktisk skjer av etter- og videreutdanning i det formelle utdanningssystemet.

Rune J. Skjælaaen (Sp) [10:19:24]: Jeg takker statsråden for svaret, og jeg synes det er positivt at Regjeringen vurderer tiltak og også har satt i gang tiltak, bl.a. i forhold til ungdomsretten.

En av hovedsakene i mitt innlegg går på at en får en tilpasset opplæring til den enkelte voksne som f.eks. velger å ta videregående opplæring. Ut fra svaret fra statsråden forstår jeg at hun også er enig i at det gis for lite individuelle tilbud, altså at de fleste går disse tre årene i ordinære opplæringstilbud. Jeg vet at det å lage individuelle tilbud koster mer, og det krever også en større organisering. Jeg deler ikke den vurderingen som statsråden har, i forhold til at dette ikke har en sammenheng med økonomi og hvordan en greier å organisere hele den videregående opplæringen på fylkeskommunalt nivå. Jeg tror det er en klar sammenheng mellom hvilke ressurser fylkeskommunen har, og hvordan en greier å lage tilpassede opplæringsløp.

Jeg er også glad for at statsråden sier noe om at det er problematisk dette med de som har rett, og de som ikke har rett. Jeg tenker at det må være et mål for nasjonen vår at vi prøver å nå så store deler av befolkningen som mulig med kompetanseløftet.

At folk lærer i bedrift, er riktig. Det skjer veldig mye læring der, men samtidig når ikke en slik læring folk som går arbeidsledige. Det å drive en bevisst satsing på opplæring og utdanning av arbeidsledige tror jeg vil være en viktig samfunnsnyttig investering.

Statsråd Kristin Clemet [10:22:02]: Bare tre korte kommentarer.

Det er fint at også interpellanten synes det er positivt at vi har foreslått å utvide ungdomsretten. Jeg må ærlig si at man umiddelbart skulle tro at det enkleste bare var å fjerne dette skillet. Grunnen til at vi går litt varsommere frem, er at vi gjerne også ønsker at ungdom skal være motivert til å fullføre opplæringen sin, og at det skal være motivasjon og incentiver til å gjøre det også i relativt tidlig alder. Det gjør at vi går litt varsomt frem.

Så til det andre, tilpasset opplæring: Som jeg sa, sies det i en undersøkelse at ca. 84 pst. av de voksne får et tilbud som er tilpasset voksne. Det jeg tror er det vanskeligste tilpasningsproblemet, er avkorting. Det har sammenheng med at vi ikke er gode nok på realkompetansevurdering. Dette gjelder ikke bare i videregående, dette gjelder også i høyere utdanning. Her tror jeg det er et stort potensial for forbedring innenfor Kompetansereformen.

Hvis dette har noe med økonomi å gjøre – vi kan jo ikke utelukke at en i enkelte tilfeller ikke godt nok får til individuelt tilpasset opplæring, fordi det er for krevende også økonomisk – kan man si at det er økonomiske ressurser å hente i at man blir bedre til å avkorte. Det er ikke kostnadseffektivt å la mennesker som ikke trenger det, gå i fulle utdanningsløp. Her tror jeg det ligger et stort forbedringspotensial. Derfor kartlegger vi nå praktiseringen i fylkene, og ser om vi kan forbedre hverandre – for det er vel ingen her som er perfekte – og få til denne vurderingen bedre.

Så er jeg helt enig med interpellanten i at det arbeidet som nå skjer i Norge for å få til et bedre samspill mellom arbeid og trygd – for at folk helst skal komme i arbeid, hvis det er mulig, og ikke gå på trygd – også må knytte til seg kompetanse. Der det er kompetanse som skal til for at man kan komme i arbeid raskt, er det viktig at vi benytter det virkemiddelet. Det er det eksempler på. Men det jeg kan si her, er at vi har et godt samarbeid med arbeidsministeren i det som nå skjer i forhold til arbeid og trygd, slik at også kompetanse blir en viktig bit her. Det kan ofte være et viktig virkemiddel for å komme seg fra passivitet til aktivitet.

Vidar Bjørnstad (A) [10:24:37]: Jeg synes det er bra at voksenopplæringen blir satt på dagsordenen, fordi den har lett for å drukne i all diskusjon om grunnopplæring og høyere utdanning. Jeg er helt sikker på at alle er enig i utgangspunktet, at voksenopplæring er viktig både for den enkelte og for samfunnet, og at vi spesielt skal nå dem med lav formell kompetanse.

Jeg har også innledningsvis lyst til å understreke noe av det som representanten Skjælaaen la fram av undersøkelser og resultater. Det viser seg at vi har fått gode resultater når det gjelder formelle rettigheter bl.a., og mange gode prosjekter på arbeidsplassen. Men det er relativt få som benytter seg av disse rettighetene, og det pekes på en del årsaker. Det kan være informasjon, motivasjon, stimulering, men særlig er det to punkter, som gjelder tid og økonomi. Det blir altså et personlig ansvar for arbeidstakeren eller kanskje arbeidsgiveren å få gjennomført dette.

Vårt ansvar her i Stortinget blir å sørge for å følge opp formelle rettigheter med økonomi. Det er vårt spesielle ansvar. Innrapportering tyder på at fylkene mangler økonomi til å gi alle som har rett til voksenopplæring i dag, muligheter til å få det. Jeg hørte at statsråden sa at de hadde hatt en gjennomgang, men nå, i oppfølgingen på slutten her, sa hun at de fortsatt har en kartlegging i gang. Jeg synes ikke da det har skjedd en veldig stor utvikling i forhold til et spørsmål jeg hadde til statsråden for et års

tid siden, der jeg påpekte det samme når det gjelder innrapportering fra fylkene. Det samme gjelder kostnadene ved realkompetansevurdering. Stortinget har bedt statsråden vurdere å tilføre fylkene midler slik at de skal kunne ta på seg oppgaven med økt antall realkompetansevurderinger.

Når det gjelder tid og økonomi, mener vi at utprøving av modeller med livsopphold er viktig, og Stortinget har bedt om at det gjennomføres. Vi i Arbeiderpartiet er også positive til å utrede og endre retten til voksenopplæring fra fødselsår til alder, og avventer forslag fra statsråden.

Regjeringen har snakket om en ny strategi for kompetansepolitikk med hovedvekt på voksenopplæring på arbeidsplassen. Vi mener det er viktig, og her tror jeg partene vil følge opp. Jeg vil understreke at det ikke må bety ansvarsfraskrivelse fra sentrale myndigheter når det gjelder kostnader. Hvorfor er jeg litt pessimistisk? Jo, fordi Regjeringen har nedprioritert stort sett alle poster om voksenopplæring på budsjettene de siste årene. I siste saldering her i Stortinget gikk regjeringspartiene og Fremskrittspartiet inn for å kutte nesten halvparten på Kompetanseutviklingsprogrammet, som skulle brukes nettopp til forsøksmodeller for støtte til livsopphold. Det er ikke nok å ville, en må også ha evnen til å følge opp med ressurser.

Jan Olav Olsen (H) [10:28:08]: Sist høst behandlet Odelstinget Innst. O. nr. 1 for 2004-2005 om endringer i friskoleloven i forhold til videregående opplæring. Et av de punktene som ble diskutert i den forbindelse, var spørsmål knyttet til utdanning for voksne med rett til videregående opplæring, og voksne uten rett. I innstillingen vises det til at departementet har igangsatt en gjennomgang av voksnes rett til videregående opplæring. Den gjennomgangen ble for øvrig også varslet i St. meld. nr. 30 for 2003-2004. Det viser at dette er et spørsmål som både regjeringspartiene og statsråden er opptatt av, og arbeidet med de vurderinger som interpellanten etterspør, er altså satt i gang – noe statsråden bekreftet i sitt innlegg. I samme innstilling ber en også departementet komme tilbake til Stortinget med en sak om dette spørsmålet. Stortinget vil dermed få rik anledning til å drøfte spørsmålet om voksne og videregående opplæring, enten de har rett eller er uten rett.

Også i debatten i juni i fjor i forbindelse med Innst. S. nr. 197 for 2003-2004 om revitalisering av Kompetansereformen, var vi inne på en rekke av de momenter som interpellanten tar opp. Debatten den gangen viste at det var stor enighet om at voksne må gis reell mulighet til å få hevet sin kompetanse på områder hvor kompetanse mangler. Departementet varslet i den forbindelse at det ville bli utarbeidet en langsiktig strategiplan for kompetansepolitikken fram mot 2010. Denne strategienkningen er viktig for å kunne utarbeide en helhetlig politikk for å gi voksne de tilbud som er ønskelige, slik at de får en reell mulighet til å heve sin kompetanse – ikke minst er det viktig innenfor de grupper som til nå har kommet dårligst ut. Det ble også anbefalt at det ble satt i gang forsøk med ulike modeller, og jeg er glad for at

(Jan Olav Olsen)

statsråden nå bekrefter at slike ulike modeller skal utprøves.

Fylkeskommunen har et spesielt ansvar for å legge forholdene til rette for voksne som ønsker videregående opplæring, og det er korrekt at det er stor variasjon fra fylke til fylke når det gjelder hvordan forholdene legges til rette. Variasjonen går i hvert fall ikke bare på økonomi, men også på informasjon og på hvor vellykket den konkrete tilretteleggingen har vært. Noen fylkeskommuner var heller ikke spesielt godt forberedt på tiltakene. Det har også vist seg at der hvor fylkeskommunen har vært villig til og har maktet å få et godt samarbeid med studieforbund, fjernundervisningsinstitusjoner eller andre private tilbydere, har resultatene vært vellykket. Disse private tilbyderne er viktige aktører, og derfor har Stortinget bedt om en ny gjennomgang av voksenopplæringsloven også når det gjelder studieforbundene.

Det er en viktig sak interpellanten tar opp, og det er viktig at den holdes varm. Både statsrådets svar i dag og de debatter som jeg har vist til, viser at dette er et område som følges opp, og som vil bli fulgt opp. Saken som Stortinget skal få etter departementets gjennomgang av voksnes rett til videregående opplæring, er derfor spennende. Det blir en viktig sak, og jeg ser fram til den debatten.

Arne Sortevik (FrP) [10:31:33]: Det er riktig at en godt utdannet befolkning er et konkurransefortrinn. Det er viktig at vi satser på kunnskap og kompetanse for hele befolkningen. Det er grunn til å understreke at ansvaret for det påhviler det offentlige, og med det mener vi også ansvaret for finansieringen. Etter vårt syn blir det da urimelig å ha et skille mellom voksne med og voksne uten rett til grunnopplæring. Vi ønsker lik behandling og rett for alle voksne som mangler grunnopplæring. Det må være en nasjonal oppgave å fylle på det som mangler.

La meg si to ord om økonomi, for det har jo flere vært opptatt av. Vi mener, uavhengig av problematikken knyttet til både dem som har rett, og dem som ikke har rett, at man bør endre finansieringssystemet til et stykkprisbasert system, som vil være kostnadseffektivt og tilbudseffektivt. Det mener vi altså bør gjøres uavhengig av hva flertallet lander på når det gjelder det å utvide rettighetene eller inkludere alle i en rettighet.

Fremskrittspartiet viser til behandlingen av Ot. prp. nr. 64 for 2003-2004 og, i likhet med foregående taler, til Innst. O. nr. 1 for 2004-2005, hvor det vises til pågående arbeid. Det hadde vært greit å få noen signaler fra statsråden om når vi kan få saken til Stortinget. Alle partier, med unntak av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, sluttet altså opp om formuleringen knyttet til det arbeidet som allerede er igangsatt – også Fremskrittspartiet var med på det.

Tilbake til behandlingen av Ot. prp. nr. 64. En annen viktig påpekning gjaldt utvidelsen av friskoleloven til også å gjelde videregående skoler. Det som var problematisert i forbindelse med voksnes adgang til å få tilbud i frittstående videregående skoler, var jo at private skoler

som allerede da var godkjent med offentlige tilskudd, fikk lov til å drive videre også med sitt tilbud til de voksne som ikke har rett. Det ble sikret i den saken, og godt er det.

Samtidig er det grunn til å stille spørsmål om hvor mye forsøksvirksomhet vi trenger, når vi har et godt fungerende tilbud fra private aktører som har drevet lenge. De har et godt fungerende tilbud rettet mot dem som etterspør et tilpasset opplegg for voksne – altså de som har oversittet ungdomsgarantien, men som ønsker å skaffe seg bedre kompetanse for å komme tilbake i arbeidslivet og være forsørget på egen kjøp. De får da en god mulighet gjennom de private aktørene. Dette kan vi videreutvikle ved å endre finansieringen, slik at pengene følger elevene og ikke legges inn i fylkeskommunale prioriteringer eller fylkeskommunale budsjetter.

Rolf Reikvam (SV) [10:35:00]: Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at norsk arbeidskraft har en høy produktivitet. Vi er helt på topp internasjonalt. Jeg tror det bare er i Irland man har hatt en sterkere utvikling enn det som er situasjonen i Norge. Det er noe vi glemmer. Grunnene til at det er slik, er sikkert mange, men én grunn er helt klart at vi har en høyt utdannet befolkning. Dette gir den norske arbeidskraften et konkurransefortrinn, som det er helt avgjørende at vi til enhver tid klarer å utvikle og utnytte. I den forbindelse blir Kompetansereformen en reform for den voksne del av befolkningen, som vi håpet den skulle bli. Vi hadde håpet at det første tiåret etter 2000 skulle bli de voksnes tiår når det gjelder utdanning, nettopp for å sikre et slikt fortrinn, men selvsagt også for å gi de voksne en mulighet som de tidligere ikke har hatt, til å få en god egenutvikling og muligheten til å fungere enda bedre i et samfunn der kompetanse og utdanning er viktig.

Vi har nok ikke helt lyktes med Kompetansereformen. Det er tidligere vist til Dokument nr. 8-forslaget, der vi prøvde oss med en revitalisering. Jeg håper at vi får til den biten som går på en trepartsfinansiering, der partene i arbeidslivet sammen med det offentlige blir med på å finansiere den etter- og videreutdanning som bedriftene og den enkelte trenger.

Men det som går på rettighetsbiten, altså det at voksne har fått rett til grunnskole, voksne har fått rett til videregående skole, har vi nok heller ikke lyktes med, og det tror jeg skyldes den fylkeskommunale økonomien. Vi vet at en viss andel av befolkningen ikke har fått muligheten til videregående opplæring. Det vet vi. Vi har tall på alt dette. Det ble i sin tid gjort beregninger av Buer-utvalget, som avdekket et voldsomt stort tall. Jeg tror kanskje ikke det er så stort, men at det finnes et behov, er helt åpenbart. Jeg tror at årsaken til at dette ikke er blitt gjennomført, at disse voksne ikke har fått den muligheten de har rett til, skyldes dårlig økonomi i fylkeskommunen. Da tror jeg det er viktig, det som SV har foreslått, nemlig å øremerke statlige midler – vi er ikke så veldig glad i øremerking, la meg understreke det – slik at vi gjennom øremerking kan avdekke behovet. Når vi har fått avdekket behovet, skal disse midlene inn i det generelle tilskuddet

til fylkeskommunene. Men vi må få avdekket behovet for å se hva dette er. Det tror jeg vi kan klare gjennom å øremerke midler. Jeg håper at de partiene som nå er veldig positive, vil være med på å øremerke noen midler til Kompetansereformen, til de voksne som har rett til videregående opplæring, for å få avdekket behovet. Så skal vi i neste omgang overføre det til rammetilskuddet.

Arne Lyngstad (KrF) [10:38:31]: Gjennom interpellasjonsteksten opplevde jeg at et viktig anliggende for interpellanten i hvert fall var å peke på den fylkeskommunale økonomien og betydningen av den for tilpasset opplæring for voksne. Jeg har ut fra det perspektivet lyst til å si at det også er en utfordring for fylkespolitikkerne å ha et perspektiv for videregående opplæring i forhold til at det er en viktig næringspolitisk satsing å ha kvalifisert arbeidskraft. Å bygge kompetanse i regionen er viktig for å drive regional utvikling.

I flere fylker tenkes det også på videregående skole som en regional utviklingsaktør. Det åpner en litt annen tilnærming til hvordan man skal finansiere videregående opplæring i fylkene. Da er det klart at også næringslivsmidler kan brukes i opplæring. Her synes jeg at den tradisjonelle skoletenkingen i forhold til voksenopplæring regionalt bør utfordres lite grann mer enn det vi har maket så langt.

Videreutdanning er viktig. Vi har større behov i et arbeidsliv i endring. Det er sagt, og jeg tror, at det også skjer mye i arbeidslivet, slik statsråden har påpekt. Her er jeg enig. Jeg tror at det er en utfordring, hvis vi skal lykkes her, å få til et større samarbeid når det gjelder videregående opplæring og de tiltak som skjer i arbeidsmarkedsetaten, og i regi av deres systemer.

Kompetanseutvikling blir også viktig i det offentlige omstillingsarbeidet. Det betyr at når man stiller midler til disposisjon til næringsmessig omstilling, må det legges inn midler som kan brukes til kompetanseutvikling. Den videregående skoles utfordring blir selvfølgelig å sikre at dette blir knyttet til realkompetansevurdering og avkorting – bli flink til det, som statsråden har påpekt. Jeg synes det er gledelig at en statsråd fra Høyre snakker positivt om realkompetansevurdering og avkorting. Det er en justering av Høyres politikk, som har vært å holde vakt over alle formelle krav. Men jeg er glad for at statsråden har det perspektivet.

La meg til slutt også si at jeg tror at det å utvide ungdomsretten kan være én løsning, men det løser antakelig ikke et annet problem som vi har. Det er knyttet til at mange håndverksutdanninger krever en viss modenhet før man går løs på dem. Det blir ofte en andregangsutdanning. Jeg tror det er riktig med en utvidet ungdomsrett, men det løser ikke alle utfordringer. Det viser hvor problematisk det er å trekke grenser i forhold til dem med og uten rett.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [10:42:18]: Etter å ha lytta til statsråden, sit eg igjen med tre spørsmål.

For det fyrste: Har statsråden oversikt over kor mange som pr. dato har nytta seg av retten til opplæring? I St.

meld. nr. 42 for 1997-98 vart det sagt at 540 000 vaksne ville få ein slik rett, og at ein antok at med god tilrettelegging ville om lag halvparten nytta moglegheita.

For det andre: Meiner ho verkeleg at økonomien ikkje er eit hinder? Eg finn grunn til å minna om at det f.eks. i kommuneøkonomiproposisjonen det siste året var eit eige tema korleis fylkeskommunane skulle klara å finansiera nye kull med ordinære 16-åringar. Då er det jo slik at andre tilbod kjem lenger bak. Fylkesutdanningssjefen i Nord-Trøndelag sa det slik til Trønder-Avisa i juni:

«Voksne har lovfestet rett til videregående opplæring, men det står ingen steder at de har rett NÅ».

Regjeringa anbefaler at kommunar og fylkeskommunar nyttar seg av studieforbund og fjernundervisning. Betyr det at statsråden, dersom ho meiner at det er viktig, vil ta initiativ til å styrkja desse aktørane? For det er vel eit faktum at Regjeringa år for år har gjort det motsette, dvs. at tilskottet til studieforbunda aleine er redusert over tre år med 40 pst.

For det tredje: Kjenner folk retten sin? Som statsråden var inne på: Vox har i ei eiga undersøking vist at ein stor part ikkje er kjend med den moglegheita som ligg der, og at det særleg gjeld dei som har minst utdanning frå før. Lat meg då minna om dei mange som står bak studieforbunda og dei særigne høva som der ligg for opplysning og bevisstgjering. Gjennom dei organisasjonane som er knytte til desse forbunda, er det altså ei eiga kontaktflate som gir ekstra moglegheiter.

Så er Senterpartiet einig i alt som er sagt her i forhold til at det er eit viktig samfunns mål å styrkja kompetansen. Det er eit fortrinn for den enkelte, og det er eit fortrinn for det norske samfunnet. Då trengst det mange aktørar, det er det ingen tvil om, men då trengst det faktisk òg eit departement og ei regjering som er obs på det, og som er interessert i å styrkja moglegheitene til dei enkelte aktørane.

Søren Fredrik Voie (H) [10:45:46]: Jeg har lyst til å gi interpellanten honnør for å ha tatt opp en problemstilling som er viktig for enkeltmennesket. Det er viktig for det næringslivet som mangler arbeidskraft, og det er viktig for de organisasjonene som mangler gode medarbeidere, at voksne som ikke har formell utdanning, får mulighet til å ta det og eventuelt forbedre sin kunnskap for å kunne gå inn i arbeidslivet, i den grad de måtte være ute.

Når det er sagt, blir jeg noe overrasket over både kritikk mot Regjeringen for ikke å ta ansvar på dette området og de sterke uttalelsene som kommer om at det at noen eventuelt ikke får utnyttet sin rett, kun har sin årsak i fylkeskommunens økonomi. Som andre har påpekt, dreier dette seg i første omgang ikke om økonomi, det dreier seg i stor grad om å utnytte de ressursene vi har, det dreier seg om hvordan vi skal organisere de tilbudene som vi ønsker å gi, og det dreier seg om hvordan fylkeskommunen som aktør tar innover seg det ansvaret den er pålagt.

Da må jeg få lov til å si at jeg er dypt uenig med SV og representanten Reikvam, som overhodet ikke tror på lokaldemokratiet – ikke i denne saken heller. Er det slik

at når vi fra Stortinget delegerer et myndighetsområde og et ansvar til det lokaldemokratiske nivå, som hele tiden sier at de ønsker å få flere oppgaver, så skal vi med én gang si fra Stortingets side at dette tror vi ikke de takler, vi tror ikke politikerne på det nivået kan takle en slik oppgave, for der er det bare Stortinget som vet bedre? Jeg tar avstand fra en slik type tankegang i forhold til lokaldemokratiet. Jeg tror at fylkeskommunen og fylkeskommunale politikere er i stand til å ta dette ansvaret. Vi ser at dette organiseres på forskjellige måter, det er stor variasjon fylkeskommuner imellom når det gjelder å takle dette, og det er også stor variasjon fylkeskommunene imellom når det gjelder samspill med de ulike aktørene.

Jeg synes også representanten Sortevis var inne på et viktig aspekt her: å la andre aktører få slippe til – la de tusen blomster blomstre. At fylkeskommunen har ansvaret for organisering, betyr ikke nødvendigvis at fylkeskommunen skal gjøre hele jobben selv. De kan godt overlate noe til andre, enten det er private aktører eller det er arbeidslivet.

Som statsråden også nevnte, er muligens den beste form for etter- og videreutdanning for voksne den læringen som skjer på arbeidsplassen. Her utvikles det faktisk mange spennende tilbud: nettbaserte løsninger, desentraliserte løsninger, nye former for å distribuere utdanning, nye former for å drive realkompetansevurdering. Dette kan også andre ta seg av, men fylkeskommunen skal ha ansvaret og fortsatt ta dette ansvaret på vegne av Stortinget, som de har fått delegert denne myndigheten fra.

Rune J. Skjælaaen (Sp) [10:49:13]: Jeg vil takke for en stort sett konstruktiv debatt på dette viktige området. Hvis jeg skal oppsummere: Alle har sagt at det handler ikke bare om økonomiske ressurser, men det handler også om det.

Videre opplever jeg at folk har sagt at det er viktig å nytte seg av hele bredden og spekteret som er på tilbydersiden. Flere representanter har nevnt både studieforbundene og fjernundervisningsinstitusjonene. Folk har vært samstemte når det gjelder at dette med rett og ikke rett er problematisk. Jeg synes det er positivt at en utvider ungdomsretten, men jeg er enig med representanten Lyngstad i at dette ikke løser alle problemer knyttet til Kompetansereformen. Så jeg ser fram til at vi i Stortinget i framtiden virkelig skal få lov til å diskutere dette med rett og ikke rett, og trekke de lovmessige konsekvensene av det i en framtidig sak. Det håper jeg at Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med.

Statsråd Kristin Clemet [10:50:56]: Da vil jeg bare avslutte med tre kommentarer.

Den første er: Takk for debatten! La oss huske at vi nå har hatt en debatt om kompetanseproblemene i det land i

verden som har høyest utdanningsnivå, og hvor utdanningsnivået stiger raskest. Det er greit å ha med seg.

Jeg deler vel ikke helt den oppfatningen at det at man ikke ser noen etterspørsel – og lange køer – etter å få tilbud, kan tolkes som at det er store behov som ikke er dekket. Det kan jo være at det at det ikke står så mange i kø, tyder på at mye går greit. Det er visse signaler på det i norsk økonomi. Vi har veldig høy produktivitet, veldig høy sysselsetting, veldig lav arbeidsledighet. Det kan også være at bedriftene våre, alle mulige arbeidsplasser, har blitt flinkere til å legge til rette for læring i det daglige. Da er vi jo ved kjernen i det som på en måte er Norges utfordring. Det er jo ikke disse formelle tingene, eller arbeidsledigheten eller sysselsettingen osv., men hvordan vi kan få til innovasjonskraft og omsette kompetansen vår i noe som gir verdiskaping og deretter velferd. Det er en utfordring til alle typer organisasjoner. Og hvis den læringen skjer i arbeidslivet, vil det naturligvis være mindre behov for ytterligere påfyll fra det formelle utdanningssystemet. Det var det ene.

Det andre gjelder et konkret spørsmål fra representanten Sortevis om når Stortinget kan forvente å få en drøfting av dette med voksne med og uten rett, og eventuelle forslag knyttet til det. For ikke å være altfor presis, vil jeg si at planen er før påske.

Og så punkt tre, til representanten Vidar Bjørnstad: Jeg tror kanskje jeg har uttrykt meg litt uklart, slik at det etterlot mulighet for misforståelser. Han oppfattet meg slik at den gjennomgangen jeg tidligere har advisert når det gjelder ventelister i fylkene, ennå ikke var gjort. Jo, den er gjort. Den viste, slik jeg sa i innlegget mitt, at det er et meget lavt antall som står på ventelister. Så kan man kanskje si at dette lille antallet er viktig nok for dem det gjelder, og at det kanskje har noe med økonomi å gjøre. Jeg skal ikke være skråsikker på noe annet. Men da sier jeg at da er det ganske viktig for fylkene at de begynner å avkorte mer, fordi de bruker masse penger som det ikke er nødvendig å bruke. Vi har en veldig liberal praktisering av voksnes rett til fulle utdanningsløp når det ikke trengs.

Den gjennomgangen jeg sa vi holder på med, og som vi ikke har avsluttet, er en annen gjennomgang, nemlig en gjennomgang med fylkene for å bli bedre til realkompetansevurdering, for at vi skal få mer avkorting og dermed spare penger. Da kan vi kanskje også få bukt med de små ventelistene som eventuelt måtte være der.

Presidenten: Da er interpellasjonsdebatten avsluttet.

S a k n r . 2

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 10.55.